

A close-up photograph of a person's face, focusing on their right eye. The person is wearing a light blue surgical cap and a white surgical mask. The eye is a striking light blue color and is looking directly at the camera. The background is a soft, out-of-focus blue.

Dr. Rana Awdish

V ŠOKU

Moja cesta od smrti k uzdraveniu
a oslobodzujúca sila nádeje

Dr. Rana Awdish

V ŠOKU

Moja cesta
od smrti k uzdraveniu
a oslobodzujúca
sila nádeje

IN SHOCK: My Journey from Death to Recovery and the Redemptive Power of Hope
Text Copyright © 2017 by Rana Awdish.
Published by arrangement with St. Martin's Press.
All rights reserved.
Slovak edition © 2018 Eastone Group, a. s.
Slovak translation © 2018 Peter Štrba

Z anglického originálu *In Shock: My Journey from Death to Recovery and the Redemptive Power of Hope*, vydaného vydavateľstvom St. Martin's Press v roku 2017, do slovenčiny preložil Peter Štrba.

V roku 2018 vydalo vydavateľstvo Eastone Books, Bratislava.
Redakčné úpravy: Marianna Petrová
Odborné úpravy: MUDr. Nina Ferková
Korektúry: Anetta Letková
Layout: Studio Eastone
Tlač: Kasico, a. s.

ISBN 978-80-8109-344-9

www.eastonebooks.com

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy nemôže byť použitá alebo reprodukováná, uchovávaná v informačných systémoch alebo šírená v akejkoľvek forme a akýmkoľvek spôsobom: elektronicky, mechanicky, kopírovaním, nahrávaním, skenovaním alebo inak bez písomného súhlasu majiteľa autorských práv s výnimkou citácií v rámci recenzií.

Venované Randymu

OBSAH

Úvod: Riziko smrti	IX
1 Mimo vlastného tela	1
2 Prázdnota	19
3 V očakávaní problémov	41
4 Zablockované slová	55
5 Pokrok a prekážky	69
6 Výmena pozícií	91
7 Zraniteľné zhluky	109
8 Cenzúra svetla	127
9 Premeny	141
10 Spása	159
11 Recidíva	169
12 Roztrieštené nádoby	191
Zlepšime sa! Rady, ako komunikovať	209
Poďakovanie	219

ÚVOD

RIZIKO SMRTI

Medicína je čarovný filter. Ak sa cez prizmu lekárstva pozriete na neusporiadanú haldu symptómov, pekne vyústia do nejakej diagnózy. Lekárska veda je ako vnímavá poslucháčka, ktorá dokáže zrozumiteľnejšie prerozprávať to, čo jej povedal niekto iný. Zároveň sa aj veľa pýta. A v odpovediach hľadá aj to, čo nebolo vyslovené. Hľadá v nich celú pravdu. Pravdu, ktorá vrhá svetlo na zložité veci – aby boli viditeľné a aby sa s nimi dalo vyrovnáť. Ak sa lekárstvo praktizuje ohľaduplne, je stelesnením empatie. Keď lekár citlivo a hlbavo počúva, vnímavo získava poznatky o druhom človeku. Podobne ako pri empatickom správaní, aj v starostlivosti o pacientov je potrebné prekonať isté hranice a dostať sa do osobného priestoru druhého človeka s pokorou návštevníka, ktorý vie, že sa môže rozhodnúť odísť. Každý lekár má v sebe moc uzdravovať.

Mala som päť rokov, keď som bola svedkom toho, ako moja matka nie celkom presne opisuje cez telefón istú situáciu detskému lekárovi. Môj brat sa opretý o ruky predkláňal v kolíske, slintal a akoby hltal vzduch, nedýchal ho. Doktor na základe toho pochopil, že ide o epiglotitídu, akútny zápal hrtanovej príchlopky, čo je opuch dýchacích ciest, ktorý býva často

smrteľný. Pokojne, no rezolútne na ňu naliehal, aby ho okamžite zobrala na pohotovosť, kde na nich bude čakať. Práve táto schopnosť prekladať z jazyka symptómov do jazyka diagnóz a liečebných postupov, moc zachrániť životy pomocou poznatkov a počúvaním pre mňa znamenala opis toho najkrajšieho zamestnania, aké si len dokážem predstaviť.

Študovať medicínu bolo pre mňa ako byť členom tajného spolku, ktorý má vlastný jazyk, odev aj spoločenské normy. Učili sme sa, ako pretlmočiť genetický kód a zoraďovať gény vytvárajúce bielkoviny, z ktorých sa skladajú orgány. Dostali sme mŕtvolu na pitvanie a skúmanie rôznych telesných štruktúr, pričom korene ich pomenovaní siahajú do starovekej latinčiny či gréčtiny. Rok sme boli pohrúžení do božskej elegancie ľudského tela, aby sme sa ďalší rok mohli učiť rozoznávať príčiny a následky chorôb. Učili nás profesori, ktorí rozprávali o ich vnútornej inteligencii. O parazitoch, ktoré vykorisťujú svojich hostiteľov, o malých zmenách v génoch, ktoré spôsobujú poškodenie srdca či nekonečné množenie rakovinových buniek. Učili nás, že vďaka tomu, že poznáme cestu, ktorá vedie k rôznym chorobám, sa môžeme dostať aj k ich liečbe. Opájala som sa vedomosťami. Držala som sa určených učebných osnov vo viere, že ma pretvorí na človeka schopného liečiť.

Nikdy by som nepovedala, aký zdĺhavý bude nakoniec proces môjho vzdelávania. Moje napredovanie od rezidenta* všeobecného lekárstva až po špecialistu bolo iba pohodlným klamom, ktoré moje telo malo napokon odhaliť. Ono totiž nejakým spôsobom chápalo, že napriek ukončenému štúdiu, napriek tomu, že som bola obklopená všetkými možnými druhmi a stupňami závažnosti chorôb, ešte len musím prísť na to, čo v skutočnosti znamená byť chorá. Musela som sa nechať rozobrať na malé kúsky do takého stavu, v ktorom človek pochybuje, či vôbec existuje, a potom sa znova dielik po dielik dáť dokopy.

Túžba nájsť liek je vznešená, okúzľuje a vábi. Choroba, ktorá dokáže zničiť človeka, no zároveň ho aj zmeniť, taká vznešená už nie je. Ľudia vnímajú chorobu ako stav vychýlenia sa od normálu. Je ako mesto, cez ktoré len prechádzame na ceste domov, nezastavujeme sa tam, nezdržujeme sa v ňom. Míňame ho so zaťatými zubami, akoby išlo o búrku, nedoceňujeme krásu osvetleného priestoru

* Rezident je lekár po ukončení vysokoškolského štúdia, vykonávajúci prax na klinike alebo v nemocnici pod dohľadom profesionálne staršieho, skúsenejšieho lekára s ukončenou odbornou praxou (residency), poznámka prekladateľa.

pri údere blesku. No tie isté ničivé chvíle, ktoré trýznia naše telo, nám tiež sprístupňujú múdrosť, ktorá je za normálnych okolností skrytá a objavuje sa iba v čase úplnej temnoty.

Dostala som sa do situácie, v ktorej som mohla veci vnímať z nového uhla pohľadu, z postele jednotky intenzívnej starostlivosti (JIS). Začala som si uvedomovať určitú temnú dieru uprostred frmolu, ktorý inak predstavuje vysokoodbornú, ohromujúco zručnú zdravotnú starostlivosť. V prístupe lekárov k pacientovi mi jednoducho niečo chýbalo, aj keď som to najskôr nevedela vôbec pomenovať. Musela som sa vytréňovať v schopnosti pozeráť sa naň ako na pozadie na maliarskom plátne. Bolo potrebné prežiť celé roky v role pacientky, aby som pochopila, že hoci vedomosti majú čarovný potenciál liečiť, môžu nás zároveň aj oklamať. Lekárstvo totiž nedokáže liečiť vo vzduchoprázdne, vyžaduje si vzájomné prepojenie ľudí.

Zistila som, že v úlohe pacientky ma ubíja, keď všetko, čo som kedy považovala za nemenné, je v skutočnosti krehké. Dostať sa do tejto zóny zraniteľnosti a nemať pri sebe nikoho, kto by mal záujem porozprávať sa o spúšti v duši, ktorú toto poznanie spôsobuje, je bezpochyby niečo hrozné. Všetci túžime po tom, aby nás druhí vnímali, aby o nás vedeli, chceme sa deliť o svoje zážitky a prajeme si byť vypočutí. Túžime po tom, aby sa udalosti v našom živote navzájom prepájali, mali istý zmysel a k niečomu smerovali. K čomusi, čo dokážeme pochopiť a začleniť do našej predstavy o sebe. Táto potreba sa ozýva naliehavejšie počas choroby. Keď orgány a končatiny fungujú bez poruchy, môžeme sa oddávať pocitu sebadôvery a vitálnosti. Sme presvedčení, že si sami vytvárame príbeh vlastného života. No keď sme chorí, sme pokorení našou závislosťou od iných, stratou kontroly nad udalosťami a neistotou konca. Táto zmena otvára kanály pre komunikáciu, ktorú v každodennom živote a pri rutinných činnostiach bežne nevedieme.

Schopnosť rozpoznať tieto kanály a udržiavať prepojenie medzi lekármi a pacientmi pomocou všetkých dostupných aktuálnych vedomostí lieči. Rozhodnutie stať pri niekom počas jeho utrpenia si vyžaduje určitý druh predvídavosti. Je to preto, lebo veci začnú byť časom náročné, niekedy dokonca až neznesiteľné. Keď sa odhodláme stať pri niekom, znamená to, že zostaneme pri ňom po celý čas choroby a liečby. Ide o vedomé rozhodnutie, ktoré však nemusí celkom korešpondovať s našou predstavou, akú sme si vytvorili o empatii – že sa prejavuje bez námahy. Nie je to však tak,

že všetky formy lásky si vyžadujú určitú prácu a intenzívne nasadenie? Je možné, že nás naše štúdium nejakým spôsobom naučilo vyhýbať sa týmto kanálom? Vieme, čo robiť, keď ich rozpoznáme?

Nedávno som mala službu na tom istom oddelení JIS, na ktorom som predtým ležala ako pacientka v kritickom stave. Pracujem vo veľkej mestskej nemocnici, v strede rušného mesta, s rôznorodými ľuďmi. Vrtuľník či sanitka sem privádzajú pacientov, ktorým už inde nedokázali pomôcť. Ako dozorujúca lekárka som stála na čele tímu zanietených rezidentov, ktorí mi postupne predstavovali pacientov v kritickom stave. Jedna pacientka, o ktorej sme sa práve rozprávali, čakala na transplantáciu pľúcneho laloka a ležala v tej istej izbe už celé mesiace. Poznala som ju už od čias, keď ju preložili do našej nemocnice na určenie miery poruchy nedoliehajúcej srdcovej chlopne.

Keď jeden z rezidentov ukončil prezentáciu, sestrička slúžiaca na jiske k tomu pridala správu o udalostiach z predchádzajúcej noci. Ošetrovala túto pacientku už mnohokrát a dlhodobý vzťah jej poskytoval možnosť pochopiť jej stav podstatne hlbšie. Mala na sebe dvojdielny zdravotnícky odev farby zelenkavej morskej peny, na ktorom mala kdesi blízko kolena čosi napísané rukou. Išlo o hodnotu úrovne draslíka, ktorú si poznačila, keď jej zavolali z laboratória a nemohla narýchlo nájsť papier. Jej práca si vyžadovala byť stále na nohách, takže aj počas podávania svojej správy sa vrtela, čím si nahrádzala večný pohyb, ktorému sa rokmi prispôsobila. Hnedé vlasy mala stiahnuté do chvosta a rozprávala účelne a stručne, pričom nehľadela do poznámok.

„Minulú noc sa jej pohoršilo a teraz je na kyslíku s vysokým prietokom, pätnásť litrov,“ začala. „Ráno strávila počúvaním záznamu kázne svojho pastora. Dnes je iná. Ak by ste chceli vedieť môj názor, myslím si, že je naozaj vystrašená.“

Rezident sa zamračil. Práve zahlásil, že je klinicky stabilizovaná. Pôbil unavene, belmo očí mal potiahnuté červenou sieťou žiliek. Jeden prameň vlasov mu stál na temene hlavy kolmo hore. Išlo o jediný viditeľný dôkaz toho, že počas noci minimálne chvíľu ležal. Pripomínalo mi to neposlušné kučery môjho syna a musela som odolať materinskému nutkaniu uhladiť ich. Pod bielym plášťom mal bundu s kapucňou. Rezidenti bývajú takto oblečení po nočnej často. Keď človek tridsať hodín nespí, zmení sa mu

vyučovanie hormónov, ktoré ovládajú telesnú teplotu – vždy ráno po službe nám bola zima.

Tiež som zažila, že sa jej pohoršilo. Prešli tým mnohí. Zvyčajne išlo o príznak zhoršujúcej sa srdcovej chyby, a hoci sa jej vždy podarilo dostať sa z toho, takéto udalosti si vyberali svoju daň na jej emocionalite. Pôsobilo to, akoby telo trvalo na tom, že si jeho majiteľka má uvedomiť riziko smrti. Pri boji so strachom čerpala z nádeje a modlitieb, do ktorých sa ponárala.

„Spýtal som sa jej, ako sa jej dýcha, no odpoveď som nedostal,“ povedal ospravedlňujúco.

„Každý poslucháč dostane inú verziu príbehu,“ pripomenula som mu. „Dá sa očakávať, že niečo iné hovorí sestričke a niečo iné vám alebo mne,“ snažila som sa vysvetliť. Vedela som, že rôznym ľuďom dávala rôzne odpovede. Každý sme s ňou mali iný vzťah. „To, čo hovorí vám, je rovnako dôležité ako to, čo povie niekomu inému. Je to len niečo iné,“ dodala som.

Vo vrecku som mu zbadala prázdnu zdravotnú kartu, do ktorej sa zapisuje stav pacienta.

„To vám dala ona?“ spýtala som sa.

„Áno, chce, aby som jej do nej napísal čosi ako odkaz nádeje, ktorý by si mohla pripnúť na stenu,“ povedal porazeneckým tónom. „Keď mám byť úprimný, necítim sa príjemne, že mám vôbec niečo písať, pretože si myslím, že umrie skôr, ako pôjde na transplantáciu. Transplantačné oddelenie sa vyjadriло, že má veľa protilátok a bude náročné nájsť vhodného darcu.“ Odmlčal sa. „Mám pocit, že by som klamal, ak by som jej napísal niečo povzbudivé.“

Videla som v jeho výraze rovnakú sklúčenosť, ktorú som často pocítovala, keď som sama čelila neistote. Badala som dezilúziu a únavu, vedľajší produkt vynaloženého úsilia pri boji s realitou, ktorú sme sa snažili poraziť, aby sme sa nemuseli hanbiť za svoju prácu a mohli výsledky prezentovať úprimnejšie. Nie iba sami pred sebou, ale aj pred našimi pacientmi. To sú naše vetché pokusy pochopiť, ako si človek môže dopriať optimizmus vo chvíľach, keď sa zdá, že pravda zatienila slnko. Bolo ťažké nahmatať hranice nefalšovanej nádeje, zistiť, kde sa už začína neúprimnosť.

„Je to ťažké, však? Keď nevieme,“ povedala som nesúvislo. „Počúvajte, ja tomu rozumiem. Nechcete poskytovať falošnú nádej. Je to ťažké. Čo ak by sme ju prestali usmerňovať pri liečebnom procese? Čo podľa vás od nás potrebuje?“ spýtala som sa.

„Musíme skoordinať celú zdravotnú starostlivosť, aby bolo všetko pripravené, keď bude orgán k dispozícii. Musíme zabezpečiť, aby boli objednané laboratórne testy a aby dostala intravenóznou anestéziu, keď bude čas ísť na operačnú sálu. Tiež musí ostať zachovaná rovnováha tekutín v jej tele, takže stále treba sledovať dávkovanie liekov,“ odpovedal rezident.

Prikývla som. „To všetko je pravda a jednoznačne musíme toto všetko urobiť. No ide skutočne o potreby, o ktorých sa s nami práve v tejto chvíli snaží porozprávať?“ položila som otázku.

Všetci mlčky mykli plecami spôsobom, ktorý naznačoval, že vyčerpali možnosti vyplývajúce z vedomostí a trochu ich to unavovalo.

„Pozrime sa, čo jej napísali iní ľudia,“ navrhla som.

Vošli sme do miestnosti, kde ležala, no svetlo sme nechali vypnuté. Spala, jej telo sa pokúšalo zotaviť sa po hroznej noci. Dokonca aj vtedy, keď bdela, dokázala pre ťažkú chorobu rozprávať len pomocou malých rozbitých útržkov slov. Vždy po jednom alebo po dvoch. Navštívila som ju už predtým v to ráno a cítila som jej strach z toho, že ťažkosti s dýchaním sa zhoršovali, že v poslednom čase dokonca už aj sedieť predstavovalo pre ňu náročný zápas. Počas dňa sa častejšie modlievala. Vyjadrila sklamanie z toho, že noví rezidenti jej tento mesiac nenapísali žiaden povzbudzujúci odkaz. „Len chcem vedieť, že dúfajú spolu so mnou,“ povedala.

Miestnosť pôsobila, akoby vďaka lesklým farebným zarámovaným fotografiám, na ktorých hrdo stála so svojou rodinou, patrila iba jej. Fotky predstavovali prvú vec, s ktorou sa tím konfrontoval. Všetkých nútili, aby si uvedomili, s kým sa stotožňovala. Akoby hovorili: *Toto som ja, nie to, čo vidíte na posteli. Toto.*

Obrátila som sa k tmavomodrej stene zaplnenej bielymi kartami. Boli plné povzbudivých odkazov. Potichu som ich čítala. „Žasnem nad vaším odhodlaním, vašou silou a vierou. Ďakujem vám, že ste mi umožnili byť súčasťou tejto vašej cesty.“

„Ste najstatočnejší človek, akého poznám,“ stálo v ďalšom.

„Dúfam, že vás uvidím aj z inej stránky – keď už budete môcť voľne dýchať a budete v poriadku,“ uvádzalo sa v inom.

Vyšli sme z miestnosti a pokúšali sme sa v sebe spracovať, čo sme si práve prečítali. Bolo náležité a spravodlivé živiť podporujúcu nádej v niekom, kto je na pokraji smrti? Bolo racionálne stavať nádej na prvé miesto, aj

keď sme dotyčnej poskytli všetku možnú technickú lekársku starostlivosť, ktorú potrebovala na to, aby prežila? Bola som presvedčená, že áno. Karty jej ponúkali hmatateľný dôkaz toho, že každý z nás bude jej verziu príbehu o liečbe považovať za nadradenú tej svojej. Išlo o dôkaz, že sme svedkami jej utrpenia a chápame jej strach. No tým, že píšeme pozitívne, umožňujeme sami sebe predstaviť si spolu s ňou celý rozsah možných vyústení príbehu. Nielen tých najpravdepodobnejších, ale aj tých najmenej pravdepodobných.

Jeden rezident začal rozprávať o tom, že napísanie povzbudivého odkazu na stenu pacientky je v podstate obchodnou transakciou. „Ja tomu rozumiem. My jej dáme niečo, čo potrebuje a ona sa na revanš...“ No zastavil sa, keď začal rozprávať predchádzajúci rezident.

„Nie, potrebuje, aby sme s ňou boli, hoci je práve teraz chorá. No zároveň potrebuje, aby sme ju vnímali ako tú, ktorá sa vylieči.“ Nádherne nám vysvetlil mechanizmus, ako nám náš záujem o ňu umožní lepšie pochopiť jej skutočnú osobnosť. Pokračoval: „Tie odkazy zhmotňujú nádej na vyliečenie sa.“

„Fiha,“ prekvapila ma krása jeho výroku. „Zamyslite sa nad tým. Tým, čo teraz robíme, zhmotňujeme nejakým spôsobom nádej a...“ Akosi sa mi nedalo dokončiť myšlienku.

„Udržiavame ju živú,“ dodala sestrička, prikyvujúc hlavou.

„Nuž, aj to, a ešte jej dáme aj transplantát,“ dodal rezident s náznakom apatie. Ostatní na to reagovali s úsmevom, akoby patrili do jedného spolku konšpirátorov. Chápala som, že sa snažia potlačiť sklúčenosť, ktorú cítili.

Túžili sme liečiť, dosiahnuť cieľ a porážať choroby. Oveľa menej príjemné nám bolo čeliť ľarche utrpenia. Excelovali sme v uplatňovaní komplexnej, precíznej lekárskej vedy tak, až to pôsobilo, akoby fungovalo všetko takmer bez námahy. No keď išlo o empatiu, boli sme nemotorní a trápili sme sa. Spomenula som si na chvíle, keď som musela odpovedať na slzavé otázky pacientov. Napríklad: „Ako k tomu mohlo dôjsť?“ Vysvetľovala som komplexný vzťah medzi genetikou a prostredím, správaním sa a predispozíciami, ktoré viedli k smrteľnej diagnóze. V škole som nadobudla presvedčenie, že pacienti kladú lekárom veľa otázok preto, aby dostali nejaké informácie. Preto som nedokázala v takýchto otázkach rozpoznať strach o holý život. Museli prejsť celé roky, aby som pochopila, čo sa skrýva medzi riadkami. A dokonca aj potom, keď som ich už vnímala ako príležitosť na prepojenie

sa s pacientom, som stále neverila v liečivú silu prítomnosti iného človeka, aby bol svedkom jeho utrpenia. Nevážila som si nehmotné – chvíle spoločného porozumenia.

Izolovala som sa od svojich pacientov tak, ako ma to naučili počas štúdií. A rovnako sú vychovávaní aj ďalší študenti vrátane tímu okolo mňa. Začala som uplatňovať pravidlá medicíny, ktoré ma naučili moji profesori. Radili mi, aby som sa starala o seba, aby som sa šetrila. V škole som sa naučila, že keď sa človek s niekým prepojí, riskuje, že ho stratí, čo zase ďalej spôsobuje dezilúziu a vyhorenie. Akoby som bola vyrobená z nejakého merateľného množstva materiálu, a keď sa z neho odoberie, ja ostanem prázdna. Neviem, či som o tomto prístupe k pacientom bola niekedy úplne presvedčená, ale nedovolila som si rozmýšľať o tom, ako by sme to mohli robiť ináč. Aby som na to prišla, sama som sa musela stať pacientkou a pochopiť, že lekár môže byť aj vnímavý, aj opatrný zároveň, že nemocnica možno potrebuje otvorenejšiu komunikáciu. Nikdy by mi nenapadlo, koľko súcitu môžete dostať naspäť, ak ho aj vy rozdáвате.

Až kým som na vlastnej koži nepocítila riziko smrti.

1. KAPITOLA

MIMO VLASTNÉHO TELA

„Smrť je tmavou zadnou časťou zrkadla, ktorú potrebujeme, aby sme v ňom vôbec niečo uvideli.“

— SAUL BELLOW

Keď sa človek obzrie do minulosti, všetka bolesť, ktorú kedy prežil, sa stáva iba abstrakciou. Je milosrdnou pravdou, že nikto nie je schopný rozpamätať sa na skutočnú intenzitu utrpenia, ktoré zažil. Teraz, keď tu sedím a spomínam na bolesť, ktorá ma prvýkrát dostala do nemocnice, dokážem načrtnúť jej obrysy, vykresliť jej všeobecnú veľkosť a tvar, no už ju neviem precítiť. Akoby sa ňou všetky moje zmysly presýtili podobne, ako keď si človek dookola opakuje jedno slovo tak dlho, až stratí zmysel. Pamätám si jednu jasnú myšlienku: Bolesť nie je zlučiteľná so životom. Zdá sa mi, že som rozmýšľala nad tým, že o slove bolesť som až do danej chvíle nevedela absolútne nič a že všetko, čo som dovtedy týmto termínom označovala, nebolo ničím iným, iba tieňom výmyslu nazvaného bolesť. Bolesť, ktorá do mňa vtrhla, bola nesmierna a nevydržateľná.

Inštinktívne som vedela, že ak bude pokračovať takouto intenzitou, zabije ma.

Nešťastná som sa zvíjala na vozíku na príjme pôrodnického oddelenia, kde kachličky mali tradičnú zdravotnícku sivo-zelenú farbu. Ležala som skrčená na pravom boku s tvárou tak blízko k štvorcem na stene, že som

zacítila zápach bielidla, ktorým bola nasiaknutá malta na spojoch. Očami som liezla po obkladačkách až k stropu. Miestnosť takto navrhli preto, aby sa dala ľahko očistiť, ak by bola zašpliechaná od krvi. Už tu som sa triasla od strachu, čo ešte príde. Fakt, že niekto dopredu počítal s tým, že bude treba, aby sa tieto steny dali umývať čo najjednoduchšie, pôsobil na mňa sklúčujúco. Bolo to rovnako strašidelné, ako sledovať jednu z častí televíznej relácie so skutočnými kriminálnymi prípadmi *Dateline*, v ktorej si niekto v domácich potrebách kupuje izolačnú pásku tesne pred uskutočnením vraždy. Chmúrna monotónnosť vyvolávala predstavu, že tu čoskoro dôjde k nejakému násilnému činu.

Bolesť sa dostavila náhle pred hodinou pri nedojedenej večeri. Bol to deň, ktorý nebol ničím výnimočný a ľahko by som naň zabudla, keby sa neskončil tak katastrofálne. Lenže tento nevýrazný deň sa stal začiatkom problémov a určil ďalší sled udalostí – čo sa dá povedať, až keď sa človek ohliadne späť.

„Bol to celkom obyčajný deň.“

Často počúvam túto vetu od pacientov alebo ich rodín, od tých, ktorí prežili mučivú chorobu alebo tragédiu. Keď spomínajú na udalosti nasledujúcich dní, ktoré im zmenili život, nevyhnutne poznamenajú aj to, aký nevýrazný bol daný deň až do konkrétneho momentu. V deň, keď došlo k stroskotaniu, panovalo na hladine pokojné bezvetrie. V deň, keď spadlo lietadlo, bola bezoblačná obloha jasne modrá. Hollywood a literatúra nás naučili, že prídu určité predzvesti nešťastia, a tak neprítomnosť akýchkoľvek varovných signálov spôsobuje, že sa cítime byť akosi okradnutí. Okradnutí o možnosť očakávať konkrétny výsledok. Okradnutí o možnosť zmeniť ho.

Bol to skorý jarný jasný deň s prísľubom blížiaceho sa leta. Vzduch v tieni bol stále osviežujúco chladný, no na slnku sa už ostré hrany chladu zatupili. Nebola som v práci, mala som práve voľno a plánovala som pred večerou vybaviť zopár vecí. Napísala som si zoznam toho, čo som mala kúpiť na kurz štrikovania, na ktorý som sa prihlásila. Myšlienka na štrikovanie sa mi zdala takmer komicky neefektívna, čo bol pravdepodobne dôvod, prečo ma táto činnosť priťahovala. Po toľkých rokoch, počas ktorých som každú jednu chvíľu mala vyhradenú na čítanie, štúdium a ošetrovanie pacientov, som cítila, že už len pomyslenie na to, že by som mohla mať čas

na štrikovanie, bolo nádherne oslobodzujúce. A clivá túžba vyrobiť ručne niečo, čo by si mohla moja malá dcérka obliecť, bola opojná.

Mala som opuchnuté nohy, preto som sa chystala na nákup nových topánok. Bola som v siedmom mesiaci tehotenstva a mala som nafúknu-té a ťažké telo. Úplne som prestala nosiť peknú obuv, a dokonca aj moje hnedé ortopedické poltopánky mi teraz už za pol dňa dokázali po obvo-de chodidiel zanechať hlboké brázdny. Vstúpila som do veľkoobchodu so širokým výberom a hľadala som uličku s poltopánkami.

Ako som kráčala k tomuto miestu, pocítila som akúsi nerovnováhu. Zrazu som si uvedomila, že si nepamätám, že by som sem prišla na aute. Poobzerala som sa. Nebola som si istá, či ma ktosi nedoviezol. Nie, bola som sama, priviezla som sa. Čudné, že som na to tak rýchlo zabudla. Rozmýšľala som, či sa neprejavuje nedostatok spánku. Práve som prežila náročný mesiac na jiske, keď som každú štvrtú noc strávila v nočnej a mala som problém nezaspať vždy, keď som sa kdesi posadila hoci len trochu pohodlnejšie. Rozmýšľala som, či som nezažila pri šoférovaní mikrosprávok. Dotkla som sa veľkého brucha, čo vyznelo takmer ako ospravedlnenie. Vedela som, že vzhľadom na dieťa by som mala brať na svoje telo väčší ohľad.

Našla som regál, kde bola naukladaná úžitková obuv a skúmala som možnosti. „Prepáčte, prepáčte,“ opakovala nejaká žena s narastajúcou podráždenosťou, keď sa pokúšala prejsť popri mne v uličke. Zjavne som ju nezačula pri prvých štyroch pokusoch. Vrátila som sa do reality a uvedo-mila som si, že stojím v uličke, blokujem ju a hľadím na dva páry topánok v rukách oveľa dlhšie, ako je potrebné. Nešikovne som predstierala, že som len nebola schopná vybrať si medzi nimi a vrátila som ich na policu.

Rozmýšľala som, že by som mala ísť domov, no zastavila som sa v potra-vinách s myšlienkou, že som čosi potrebovala. Obchod sa teraz zdal širší a orientovala som sa v ňom ťažšie ako zvyčajne. Prešla som iba niekoľko krokov, no zrýchlil sa mi dych, akoby som išla na bicykli do prudkého kopca. Myslenie sa mi spomalilo a prchavé myšlienky zrazu delili dlhé úseky hmlistého ticha. Nebola som schopná spomenúť si, načo som sem prišla a nevysvetliteľne som odišla iba s malým pohárom vanilkového cukru. Mala som ísť na večeru s priateľkou Danou, ktorá bola tiež lekárka. Možno mi pomôže nájsť vysvetlenie toho, prečo som sa cítila tak bizarne nesvoja.

Keď nastúpila bolesť, bolo to v ohromujúcej vlne, ktorá sa vytratila rovnako rýchlo, ako prišla. Moja prvá myšlienka bola takáto: *Okej, takže naozaj nie je niečo v poriadku, nie som šialená.* Pozrela som sa na Danu na druhom konci stola a povedala som: „Myslím, že nedokážem nič zjesť.“ Výraz mojej tváre jej povedal viac ako slová, na ktoré som sa zmohla. Predbežne som sa odsunula od stola s obavou, že hocijaký pohyb by mohol spôsobiť ďalšiu nevítanú vlnu, a potom som vyšla z reštaurácie, aby som sa nervózne poprechádzala po chodníku.

Príliv adrenalínu, ktorý spôsobila výbušná bolesť, mi vyčistil myseľ. Vedela som, že predtým, než príde čokoľvek, čo má prísť, musím túto chvíľu dobre využiť. Keď som sa upokojila, zavolała som manželovi a povedala mu: „Necítim sa dobre... Moje brucho... Čudné, že prišla bolesť... Nevieam... No neboj sa, dieťa je v poriadku.“

Bola som znepokojená nenútenosťou tónu v hlase. Prehnala som to so snahou uistiť ho, že sa nič nedeje, a tak som nedokázala náležite vyjadriť dôležitosť situácie, ktorá si vyžadovala rýchlu reakciu. Pokúsila som sa začať odznova. „Myslím, že ma budeš musieť vziať do nemocnice.“ Zvažovala som, či sa pokúsim vysvetliť, že som celý deň nesvoja, či spomeniem pocit straty pamäti, ktorý som zažila v obchode s obuvou. A tiež dýchavičnosť a zmätok v potravinách. Namiesto toho som však rozhodne dodala: „Nemyslím, že by som mala šoférovať“, dúfajúc, že to bude stačiť. Minimálne toto bolo jasné. Randy, ktorý bol právnik v jednej firme v meste, odvetil čosi v zmysle, že vyrazí hneď, ako odpovie na povestný „posledný e-mail“, čím mi potvrdil, že som nedokázala vyjadriť naliehavosť svojej potreby.

Dana pri pohľade z okna reštaurácie rozpoznala nejasnosť a ľahkovážnosť toho, čo som rozprávala. Poznala ma veľmi dobre. Vedela, že nemám vo zvyku podľahnúť panike, že vo všeobecnosti predpokladám, že veci sa napokon vyriešia a že by som nechcela znepokojovať manžela, keby to nebolo nevyhnutné. Randy ma nepoznal až tak dobre, pretože sme neboli zosobášení ešte ani rok. Dana sa, vďaka bohu, neuspokojila so situáciou a konala. Zavolała mu hneď po tom, ako som zložila. „Nevieam, čo ti práve povedala, no príď domov HNEĎ TERAZ. Odveziem ju domov a stretneme sa tam.“

Urobil tak. Dodnes trvá na tom, že na ten „e-mail“ neodpovedal, hoci ja si tým nie som až taká istá. Myslím, že vzhľadom na to, čo dnes vie o všetkom, čo sa v daný deň udialo, jeho myseľ nedokáže prijať predstavu, že sedel pred

počítačom len o trochu dlhšie, ako bolo potrebné. Keď o týchto udalostiach rozpráva, možno sa dokonca vidí, ako beží k autu.

Dana ma odviezla domov. Bývali sme iba dva krátke bloky od reštaurácie. Keď sme vošli dnu, na kuchynskej linke som uvidela sódu bikarbónu. Pripomenula mi, že som v to ráno zápasila s kyselinovým refluxom a pri pokuse utíšiť ho prirodzeným spôsobom som vypila studené mlieko so sódou bikarbónou. Stále som sa pokúšala vyhnúť akýmkoľvek liekom, ktoré by mohli ovplyvniť zdravie dieťaťa, dokonca aj celkom neškodným prípravkom na pálenie záhy. Rozmýšľala som, či moja bolesť neznamená, že kyselina sa preleptala cez stenu žalúdka k cievam v bruchu. Všetci doktori sú náchylní stanovovať diagnózy sami sebe, hoci výsledky sú len zriedka povzbudzujúce. Myšlienka, že prederavený vred by mohol potenciálne vysvetliť mučivú bolesť, v skutočnosti situácii nepomohla, pretože by som ľahko dokázala vymenovať pätnásť iných možných príčin, ešte aj zoradených od najzávažnejšej po najmiernejšiu. To, že som bola schopná vybrať jednu, ktorá práve pasovala v danom momente, nemalo žiadny význam.

Prešli sme do obývačky, kde ma manžel našiel o desať minút neskôr. Kľáčala som na zemi a silno som si pritláčala vankúš na brucho. Išlo o jednu zo série čudných polôh, ktoré som skúšala použiť na zmiernenie bolesti. Napokon som zistila, že ak si ľahnem na pravú stranu cez opierku koženej sedačky a rukou si objímam telo, bolesť trochu ustúpi. Nemala som ako vedieť, že tlak, ktorý som vytvárala na pečeň operadlom sedačky, spomaľoval krvácanie, a že som mala menej ako dve hodiny, než by som prišla o všetku krv z tepien, žíl a zo srdca. Mylne som uvažovala, že ak sa bolesť dá v tejto polohe zvládnuť, možno by sme mohli počkať a nemuseli by sme ísť do nemocnice.

„Keď si ľahnem takto, nie je to až také zlé,“ oznámila som hrdá, že som napokon našla polohu, ktorá fungovala.

Neohúrilo ich to, nesúhlasne potriasli hlavami. Rozprávali sa, či sa zavezieme do nemocnice, alebo zavoláme sanitku. Sanitka vyzerala byť bezpečnejšia voľba, no tým by sme prišli o možnosť rozhodnúť sa, do ktorej nemocnice ma zoberú. Veľmi som chcela ísť do centra mesta, do mojej vlastnej inštitúcie. Nie preto, lebo by sa tam o mňa ako o zamestnankyňu postarali lepšie. Naša nemocnica predstavovala obrovský systém s príliš veľkým počtom lekárov, aby sme sa navzájom poznali. No vzhľadom na

to, že som posledné tri roky pracovala na jiske, som bola denne svedkom kvality a bezpečnosti komplexnej zdravotnej starostlivosti, ktorú sme zabezpečovali. Dôverovala som nám.

Ohlásiť sa v hociktorej nemocnici ako pacientka som považovala za radikálne rozhodnutie. Ešte stále som si chcela myslieť, že moja situácia je potenciálne zvládnuteľná, hoci v skutočnosti som vôbec neverila, že taká aj je. Mala som pocit, že ak by som si pripustila, že došlo k najhoršiemu, stala by sa nezvratne skutočnou. Chcela som jednoducho ostať ležať natiahnutá na sedačke v našej obývačke v pozícii obráteného písmena U, až kým bolesť neustúpi.

Nasledujúce roky som sa na tú sedačku stále sťažovala, hoci som nemala žiaden dôvod. Nepáčil sa mi oranžový odtieň hnedej kože a tiež jej obrovské rozmery. Randy ju obhajoval. Zaplatil za ňu priveľa peňazí a koža na ňu sa špeciálne objednávala, pretože bol presvedčený, že mala mať práve tento konkrétny odtieň hnedej. Myslel si, že sedačka sa mi nepáči preto, lebo je spomienkou na jeho život pred vstupom do manželstva so mnou. Mal vtedy totiž prebytok nábytku z hnedej kože. Uvedomila som si, aké hlúpe bolo dookola hovoriť o tom, ako sa mi sedačka nepáči, pričom sme sa nikdy otvorene neporozprávali o tom, prečo ma to trápi a aké spomienky vo mne vyvoláva. Namiesto toho som sa pokúšala sedačku s odporom akceptovať, až som zistila, že to už viac nejde. Práve tento rok, v záchvate túžby popremiestňovať nábytok v dome, som s námahou odtlačila sedačku do garáže a vyhlásila, že ju už v dome nechcem viac vidieť. Strašila ma spomienka na jednu konkrétnu noc. Keď ju Randy našiel v garáži, potriasol hlavou a povedal: „Prosím, povedz, že si ju nepresunula sama.“ Potom pokračoval: „Prečo si mi nepovedala, že ju tak neznášaš?“

„Hovorila som ti to,“ pripomínala som mu. „Vždy som ju neznášala,“ dodala som, hoci to nebola celkom pravda. Vytúžené pohodlie mi poskytla počas spomínanej noci, keď ma zaživa pitvala bolesť.

Zastonala som, čo Dana a Randy vyhodnotili tak, že majú uskutočniť svoj plán. „Dost! Nemôžeš tu ostať natiahnutá na sedačke navždy. Ideš do nemocnice,“ povedali obaja podráždeným tónom. Na potvrdenie ich rozhodnutia im pravdepodobne stačilo iba pozrieť sa na seba. Kým sa však ku mne načiahli, aby mi pomohli vstať, bolesť sa zmenila. Prišlo mi zle a začala som silno vracať. Zažila som to, čomu ľudia hovoria „vidieť hviezdičky“. No ja

som mala skôr pocit, že väčšina môjho zorného poľa sa zatemnila a ostali len svetelné kruhy akoby vyďobané do tmy. Lúče svetla sa neustále objavovali a strácali pri každom ostrom bodnutí, ktoré sa začínalo v pravom boku a šírilo sa vo vlnách po celom tele. Zatvorila som oči a stále som videla svetlo, akoby bolo vypálené do tmavej zadnej časti mojich viečok. Zvracala som prehnutá, nedokázala som stáť vzpriamene. Zaprela som sa rukami o kolená a stonala som. Nechcela som uveriť tomu, čo sa deje. Čo to je? Už sa viac nedalo čakať. Dana pragmaticky našla zopár veľkých plastových misiek, ktoré položila na podlahu auta – vedela, že vracanie s najväčšou pravdepodobnosťou neustane. Uložili ma na zadné sedadlá a do nášho domu som sa už nikdy nevrátila.

Naše rozhodnutie ísť na pohotovosť znamenalo pretekať rýchlosťou stošesťdesiat kilometrov za hodinu. Modlili sme sa, aby to stačilo. Bola som si istá, že čosi vo mne prasklo. Nemala som istotu, či bolesť naznačovala domnelý prederavený vred, alebo to bolo niečo iné. Spomenula som si na lekársku školu, kde nám opisovali, ako sa uvoľnené tráviace enzýmy pankreasu dokážu dostať cez vnútorné orgány ako kyselina z batérií, pričom ničia každú štruktúru, na ktorú v tele narazia. Mučivú rozširujúcu sa bolesť som preto pochopila ako následok toho, že sa mi orgány menia na rozmočenú brečku. Vedela som, že potrebujem chirurgický zákrok. Keď ma pri dverách pohotovosti naložili na invalidný vozík, Randy sa spýtal, či si chcem jednu z misiek držať v lone.

Zbadal ma strážnik z bezpečnostnej služby – tehotnú ženu, ktorej bolo zjavne zle. Spýtal sa, v ktorom som mesiaci. „V siedmom,“ odpovedala som, hoci som nevidela význam prezrádzať tento osobný údaj členovi nemocničnej hliadky. Bez zhonu nás presmeroval na pôrodnické oddelenie, preč od traumatologického oddelenia prvého stupňa, kam som sa chcela dostať. „Také sú predpisy,“ vysvetľoval. „Každá žena, ktorá je vo vyššom ako šiestom mesiaci, ide na pôrodnícke.“ Vedela som, že nemá zmysel dohadovať sa. Naša nemocnica považovala predpisy za dôležité. Z veľkej časti sme tým zaisťovali bezpečnosť našich pacientov. Spoľahlivé poskytovanie vynikajúcej zdravotnej starostlivosti si vyžaduje štandardizáciu. V tomto prípade však z môjho pohľadu existovali určité výnimočné okolnosti. Vďaka rokom, ktoré som strávila štúdiom medicíny, som stav svojho brucha vyhodnotila ako naliehavý prípad a vedela som, že potrebujem aj posudok od chirurga. No